

СУЧАСНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ВИМОГИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Ткачук А. І.

*Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

***Анотація:** у статті розкрито сучасні нормативно-правові вимоги щодо обов'язкового вивчення дисциплін "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці", "Охорона праці в галузі" і "Цивільний захист" студентами всіх освітніх програм всіх закладів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівні вищої освіти.*

***Ключові слова:** безпека життєдіяльності, охорона праці, цивільний захист.*

Багаторазові трагічні техногенні події з учасниками освітнього процесу та цивільним населенням, що трапилися протягом останніх років в Україні (в тому числі: пожежа 10 лютого 2020 р. в м. Львові в п'ятиповерховому студентському гуртожитку № 3 Львівської національної академії ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького; пожежа 4 грудня 2019 р. в м. Одеса в Будинку Асвадурава, де розташовувались Інститут морської біології НАН України та Одеський коледж економіки, права та готельно-ресторанного бізнесу (загинуло 16 осіб й 32 постраждало); пожежа 17 серпня 2019 р. в м. Одеса в готелі "Токіо Стар" (загинуло 9 осіб й 10 постраждало); пожежа 16 вересня 2017 р. в м. Одеса в муніципальному дитячому оздоровчо-спортивному таборі "Вікторія" (загинуло троє дівчаток 8, 9 і 12 років); масштабні руйнування та фактичні замінування тисяч закладів освіти на значних територіях України внаслідок третьої стадії російсько-української війни – неспровокованого повномасштабного вторгнення країни-агресора-терориста РФ з 24.02.2022 р.), є постійним нагадуванням про життєву необхідність попередження виникнення й можливого уникнення

катастрофічних наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, соціального, воєнного і природного характеру, однією з найважливіших складових чого є процес безперервного вивчення на відповідному рівні здобувачами освіти заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних як надзвичайними ситуаціями, так і виробничими процесами під час виконання майбутніми спеціалістами їхніх трудових обов'язків.

В той же час, в багатьох закладах вищої освіти України, після прийняття сумнівних рішень, таких як Розпорядження Кабінету міністрів України від 30.05.2014 р. № 590-р "Про скасування наказу Міністерства освіти і науки, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216", а також фактичного "негласного" надання можливості ЗВО виключати із складу освітньо-професійних програм таких освітніх компонент, що забезпечують навчання здобувачів освіти діям у надзвичайних ситуаціях, охороні праці та безпеці життєдіяльності в рамках освітнього процесу, відбулося або повне фактичне "знищення" дисциплін "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці", "Охорона праці в галузі" та "Цивільний захист", або їхнє, так зване, "оптимізування", шляхом об'єднання трьох, а той навіть всіх чотирьох дисциплін в одну!

Проте, згідно нормативних документів, що визначені *"Переліком наказів МОН та наказів інших ЦООВ, нормативно-правових актів КМУ, Президента України, Верховної Ради України (кодексів, законів, постанов, указів, розпоряджень тощо) з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності"* (від 17.04.2023 р.) на сайті МОН України в розділі "Цивільний захист та безпека життєдіяльності" [1], обов'язковість вивчення окремих дисциплін "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці", "Охорона праці в галузі" та "Цивільний захист" студентами закладів вищої освіти на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях вищої освіти, встановлюється наступними їх положеннями (з авторськими

уточненнями назв відповідних ЦООВ):

I. Згідно ст. 18 "Навчання з питань охорони праці" чинного Закону України "Про охорону праці" від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ (в редакції від 31.03.2023 р.): "... Вивчення основ охорони праці, а також підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів з охорони праці з урахуванням особливостей виробництва відповідних об'єктів економіки забезпечуються МОН України, в усіх навчальних закладах за програмами, погодженими із Держпраці України ...".

II. Згідно ст.39 "Організація навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях" (Глава 10. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях) Закону України "Кодекс цивільного захисту України" від 02.10.2012 р. № 5403-VI (в редакції від 31.03.2023 р.): "1. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється: 2) за місцем навчання – здобувачів освіти; ... 2. Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях покладається: 2) здобувачів освіти – на МОН України, який розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням із ДСНСУ, та на заклади освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня ... 4. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях встановлюється Кабінетом Міністрів України

". Згідно зміненої ще в 2022 р. ст. 41 "Навчання здобувачів освіти": "1. Навчання здобувачів освіти діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час освітнього процесу дітей старшого дошкільного віку за навчальними планами і програмами розвитку дітей, учнів – за навчальними планами і програмами з навчальних предметів, студентів на кожному рівні вищої освіти – за програмами навчальних дисциплін та планами об'єктових тренувань з питань цивільного захисту за рахунок коштів, передбачених на фінансування закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня ...".

III. Згідно Постанови Кабінету міністрів України "Про затвердження

Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях" від 26.06.2013 р. № 444 (в редакції від 18.02.2023 р.): "... 2. Навчання населення здійснюється: ... за місцем навчання – здобувачів освіти; ... 3. Організація навчання населення покладається: ... здобувачів освіти – на МОН. 4. Навчально-методичне забезпечення навчання населення здійснюється ДСНС разом з МОН. 5. Навчання населення складається з: ... навчання під час здобуття відповідного рівня освіти у закладах освіти 19. Організація навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів здійснюється МОН згідно із затвердженими ним і погодженими з ДСНС навчальними програмами з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, надання домедичної допомоги. 20. Підготовка студентів закладів вищої освіти до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за нормативними навчальними дисциплінами "Безпека життєдіяльності" і "Цивільний захист", які відповідно передбачають: формування у здобувачів вищої освіти на початковому рівні (короткому циклі), першому (бакалаврському) рівні знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил; формування у здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні умінь з превентивного і аварійного планування та управління заходами цивільного захисту. ... 25. МОН здійснює контроль і бере участь у моніторингу якості підготовки у закладах освіти дітей дошкільного віку, здобувачів освіти з питань навчання діям у надзвичайних ситуаціях. ... 26. Навчання ... здобувачів освіти здійснюється під час освітнього процесу за рахунок коштів, передбачених для фінансування навчальних закладів. ... "

IV. Згідно пункту 2 "Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання працівників на підприємстві" Наказу Держнаглядохоронпраці України "Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою" від 26.01.2005 р. № 15 (із змінами, затвердженими наказом Мінсоцполітики України від 30.01.2017 р. № 140, в

редакції від 14.04.2017): " 2.1. Вивчення основ охорони праці в навчальних закладах, а саме: предмета "охорона праці" (професійно-технічні навчальні заклади), навчальних дисциплін "основи охорони праці" (вищі навчальні заклади) та "охорона праці в галузі" (вищі навчальні заклади), проводиться за типовими навчальними планами і програмами з цього предмета і навчальних дисциплін, які затверджуються МОН за погодженням із Держпраці. ... ". Та інші!

Таким чином, наведені основні положення законодавчих актів й ін. чинних документів фактично визначають обов'язковість вивчення таких нормативних дисциплін, як "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці", "Охорона праці в галузі" і "Цивільний захист" студентами всіх освітніх програм всіх закладів вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівні вищої освіти відповідно, що належать до сфери управління МОН України. Відміна або псевдо "оптимізація" такого навчання є прямим порушенням законодавства України, в тому числі нормативних документів МОН, й навіть, фактично, несе пряму загрозу життю і здоров'ю здобувачів вищої освіти внаслідок відсутності у них можливості повноцінного формування відповідних знань, умінь та навичок щодо дій на виробництві, у надзвичайних ситуаціях та в особливий період!

Список використаних джерел

1. Перелік наказів МОН та наказів інших ЦООВ, нормативно-правових актів КМУ, Президента України, Верховної Ради України (кодексів, законів, постанов, указів, розпоряджень тощо) з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності. (дата звернення: 18.04.2023 р.)
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/mobilizaciyna-robota/2023/17.04.2023/Perelik.kerivnikh-dokumentiv.17.04.2023.pdf>